Aanvullingen 19de-20ste eeuw (Pajottenland)

Enkele bevolkingscijfers anno 2024

-Gooik

Gooik	17,1 km²	4.020 inwoners[1]
Kester	11,2 km²	1.800 inwoners
Oetingen	4,6 km²	2.170 inwoners
Leerbeek	4,4 km²	1.210 inwoners
Totaal		Ca 9.000 inwoners

-Roosdaal

Pamel	11 km²	6.530 inwoners
Strijtem	3,3 km²	1.590 inwoners
Borchtlombeek	3,8 km²	2.370 inwoners
Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek	3,7 km²	1.170 inwoners
Totaal		Ca 12.000 inwoners

-Herne

Herne	21,8 km²	4.120 inwoners
Herfelingen	11,3 km²	1.140 inwoners
Sint-Pieters-Kapelle	11,6 km²	1.440 inwoners
Totaal		Ca 7.000 inwoners

-Pepingen

Pepingen	13,2 km²	1.620 inwoners
Bogaarden	5 km²	460 inwoners
Bellingen	4 km²	750 inwoners
Heikruis	7,7 km²	760 inwoners
Beert	3 km²	510 inwoners
Elingen	3 km²	440 inwoners
Totaal		Ca 5.000 inwoners

-Lennik

Sint-Kwintens-Lennik	15,9 km²	5.930 inwoners
Sint-Martens-Lennik	11,6 km²	2.880 inwoners
Gaasbeek	3,6 km²	290 inwoners
Totaal		Ca 9.000 inwoners

Galmaarden

Galmaarden	11,7 km²	3.700 inwoners
Tollembeek	13,9 km²	1.970 inwoners

[1] Steeds afgerond op een tiental. Bron: Wikipedia, 21.6.2024.

Vollezele	9,7 km²	3.160 inwoners
Totaal		Ca 9.000 inwoners

-Schepdaal (prefusiegemeente): 6.090 inwoners (8,3 km²)

-Oudenaken (prefusiegemeente): 390 inwoners (2,5 km²)

Totaal Pajottenland: ca 57.000 inwoners. De meeste gemeenten zijn kleiner dan 20 km² (uitgezonderd Herne), en zijn groter dan 3 km² (uitgezonderd Oudenaken). Er zijn meestal minder dan 7.000 inwoners in de deelgemeenten, verschillende hebben er minder dan 1.000. De deelgemeenten in het gekozen werkkader zijn dus vaak kleiner –zowel qua oppervlakte als qua inwoners- ten opzichte van het Meetjeslandse werkkader.

Varia

-Belevenissen van een jonge soldaat uit Gooik tijdens de Tweede Wereldoorlog, vanaf de inval van de Duitsers (10 mei 1940) tot de overgave van het Belgische leger (=18-daagse veldtocht).[2]

-Kloosterzusters verlaten Oetingen in 1987.

-Marie Delvaux, dochter barones Maria Peers de Nieuwburgh (X Leo Delvaux), woonde op het kasteel te Oetingen. Ze overlijdt er in 1937 en was zelf gehuwd met rechtsgeleerde Gaston Kervijn.[3]

-Parochianen en kerkfabriek protesteerden jarenlang tegen de bouw van een nieuwe kerk in Oetingen, ondanks de bouwvalligheid ervan. Pas in 1858 kon pastoor Egidius Puyenbroeck met de steun van de burgemeester de oude kerk laten afbreken –op de Oude Plaats- en een nieuwe laten bouwen in het huidige dorpscentrum. Er kwam toen ook een nieuwe pastorij. Wat er van de kerk overbleef werd een kapel.[4]

-De schoolstrijd was niet zo hevig in Gooik. Pas in 1885 kwam er een vrije meisjesschool en een klooster.[5] De van Gooik afkomstige latere Leuvense rector, Mgr. Abbeloos (+1906), speelde hierbij een belangrijke rol. De zusters van de H. Vincentius à Paulo uit Opwijk, zorgden voor het onderwijs. In 1908 kwamen in hun plaats de zusters van de Onbevlekte Ontvangenis-Apostolinnen uit Gent.

-Kester telde in 1846 338 woningen met 1903 'zielen'.

-De Koninklijke Fanfare van Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek werd opgericht in 1832, de Koninklijke Harmonie De Ware Vrienden van Tollembeek in 1837.

De Sint-Martinusfanfare van Kester is opgericht in de jaren 1840. In de tweede helft van de 19de eeuw werd ze uitgenodigd op muziekfestivals in o.a. Halle en Edingen. De Kesters fanfare organiseerde ook zelf enkele evenementen.[6]

[2] Y. Persoons, M. Struelens, Hendrik Joseph Struelens, De onbekende soldaat van Gooik, Gooik, 2020/4, P. 23.
[3] Gooik, 2020/2, P. 27.
[4] Gooik, 2021/2, P. 69.
[5] Nu Vrije Basisschool De Bron, het klooster is thans verdwenen. Gooik, 2020/4, P. 39.
[6] Gooik, 2021/4, P. 29.

-In Kester wordt in 1912 landbouwer Jozef Jacobs vermoord door zijn vrouw en haar minnaar. Er komt een assisenproces, als één van de eerste volledig in het Vlaams. Beide daders worden tot een levenslange opsluiting veroordeeld.[7]

Pastoor en kasteelbewoners

In 1865 wordt Augustinus Josephus Mertens pastoor te Oetingen. Hij wordt later opgevolgd door zijn broer.

Augustinus Josephus Mertens was onderpastoor te Asse –hij publiceerde ook enkele geschiedkundige werken- toen Léon Delvaux er stierf in 1865. Deze man was een vrijdenker en gehuwd met barones Marie Peers de Nieuwburgh. Door toedoen van de onderpastoor bekeerde Léon Delvaux zich alsnog op zijn sterfbed. Zijn weduwe beloofde toen de onderpastoor te volgen waarheen hij ook ging.

Zij bouwde vanaf 1865 een nieuw kasteel in de buurt van de nieuwe kerk. Er kwam later nog een klooster, school (1880) en rusthuis, alle uitgebaat door de zusters van Maria en Jozef.[8]

Het rusthuis dateert van 1879, rechts ervan kwam nog een neogotische kapel (1899) en het kloostergebouw van de zusters zelf. De barones was ook de opdrachtgever voor de oprichting van de melkerij in de Frankrijkstraat. De zusters, afkomstig van het moederklooster in Geraardsbergen, verlieten Oetingen in 1978.[9]

Brouwerij De Oude Cam (Gooik)

In 1742 werd begonnen met de bouw van de banbrouwerij De Oude Cam in Gooik. Dit gebeurde op bevel van de laatste heer van Gooik, Lancelot-Ignace de Gottignies. In M. Van Liedekerke, Gooik, 2023/2, P. 21, staat een mooie foto van de inkomdeur van De Oude Cam, met een arduinen omlijsting en het ingebeitelde jaar 1742. Boven de deur is een zogenaamd bovenlicht aangebracht dat diende om het ganggedeelte van woningen te verlichten. Soms waren deze sierlijk gemaakt in smeedwerk met rechte of gebogen lijnen. Dergelijke bovenlichten kan men nog terugvinden in pastorieën, boerenhoven, herenhuizen, gemeentehuizen.

Plastoponiemen in Herne

Regelmatig komen er in Gallische dorpen plastoponiemen voor, wat volgens D. Timmermans de betekenis van een paleis inhoudt, een bijzondere plaats dus.

In de Kretenzische beschaving bestonden er gebouwen die bekend stonden als een paleis maar ook grote open ruimtes hadden. Mensen kwamen er bijeen om hun eigen producten te verhandelen die ter plaatse niet aanwezig waren. Het waren dus geen paleizen waar een koning woonde, maar gewone mensen.

Wellicht had de Plaetse in Herne ook dergelijke functie en waren Pausleen –een vervorming van plas-, de Plassanebeek en de Plassenmeers verwijzingen naar toegangswegen tot de centrale Plaetse. Er waren ook nog de Kwade Plas op Tembroek, eveneens een toegangsweg tot de Plaetse.

Op andere plaatsen spreekt men van de markt naar het Gallische woord ‘mercc’=handelswaar of was er zelfs een overdekte handelsplaats (zie bv. Halen).

---

[7] J. Leheuwe, Moord te Kester in 1912, Gooik, 2023/1, P. 39.
[8] Gooik, 2021/3, P. 24.
[9] R. Poelaert, Eerwaarde zusters JMJ te Oetingen, Gooik, 2022/2, P. 26.

Onderwijs in Gooik

In de hoeve van de familie Vossen in het centrum van Gooik ging vanaf 1846 de eerste officiële onderwijzer in de gemeenteschool aan de slag, Jacobus Cantillon. Boven de inkomdeur was er een arduinen plaat gemetseld: Ecole communale dirigée pas Monsieur Cantillon.

In 1856 kwam er een nieuwe gemeenteschool naast het gemeentehuis.[10]

De post in Gooik

De lokale buurtspoorwegen (tram) boden al vanaf 1885 hun medewerking aan om via een brievenbus die aan het laatste rijtuig hing, brieven mee te nemen. De lokale postbodes stopten die zelf in deze bussen. Rond 1970 werd deze manier van werken afgeschaft.[11]

Zo passeert de tram uit Leerbeek (op weg naar Brussel) Pepingen waar een postbode staat te wachten. Hij bezorgt een zak aan de tramgeleider bestemd voor het sorteercentrum Brussel X.

In Gooik was er een postkantoor vanaf 1899, in Kester vanaf 1898. Dit laatste wordt in 1958 een 'gemotoriseerde halte' die bemand wordt door een bediende. In Leerbeek is er nooit een kantoor geweest, wel een gemotoriseerde halte vanaf 1973. In Oetingen kwam er een kantoor in 1908, dat later een gemotoriseerde halte werd in 1960.

Er wordt een voorbeeld van een postkaart getoond die in 1920 verstuurd werd vanuit Kester.

Pastoor Cuylits van Gooik

Deze pastoor wordt in 1907, na een aanbevelingsbrief van volksvertegenwoordigr Jules Renkin een monseigneur Mercier, tot pastoor benoemd in Gooik. Eerder had een tussenkomst van Charles Woeste, die niet akkoord ging met de sociale standpunten van Cuylits, de priester richting Strijtem gestuurd. Na drie moeilijke jaren in Gooik komt er nog een verhuis naar Kuregem.[12]

Opstart van een steenbakkerij

In 1920 stichtte Oscar De Bosscher, afkomstig uit het Oost-Vlaamse Melden, een steenbakkerij aan het Ijzeren Kruis. Men maakte toen ook gebruik van lokaal opgegraven klei, die men eerst perste, dan liet drogen en uiteindelijk liet bakken in een oven die werkte op steenkoolvuur. Het seizoen liep van april-mei tot aan de herfst. In de periode tussen 1930 en 1970 konden vele gezinnen in hun levensonderhoud voorzien door deze activiteit.[13]

Paddenbroekwandeling

Deze wandeling (8,6 km) start aan de kerk van Gooik en gaat voor het grootste deel langs onverharde wegen. Halverwege de wandeling, aan de voet van de Kesterheide en langs de oude trambedding zie je een oude hoeve overkapt met een glazen centrum, het plattelandscentrum Paddenbroek. Op deze plaats werd vroeger fruit geteeld, later kocht de gemeente het domein. Schoolkinderen vinden er een natuurspeeltuin, toeristen kunnen er terecht voor info. Er is verder een speeltuin en een wandelcafé. Het plaatselijk biertje Tongsneyder is genoemd naar een roversbende die einde 18de

[10] P. Crispeels, Het Lager onderwijs vroeger en nu, Gooik, 2023/3, P. 23. De auteur heeft ook een licentiaatsverhandeling Kerkelijk leven in de dekenij Sint-Pieters-Leeuw (1573-1795) gepubliceerd. Hij verwijst ook naar Gooik, 1996/3, 1997/1 en 1997/4 voor een goed overzicht van het Gooikse onderwijs.
[11] Gooik, 2023/3, P. 30.
[12] Pastoor Cuylits was een tijdje bevriend met priester Daens, maar ze geraakten in onmin. Gooik 2023/1, P. 42.
[13] A. Abraham, De steenbakkerij aan het Ijzeren Kruis, Gooik, 2023/1, P. 52. Een afgewerkte oven kon tot 850.000 bakstenen bevatten en kon tot 5 m hoog zijn.

eeuw actief was vanop de Kesterheide en de streek onveilig maakte. Van slachtoffers werd de tong afgesneden om het stilzwijgen rond de bende te verzekeren.[14]

Van hieruit gaat de wandeling verder richting Strijland om dan verder terug te keren naar Gooik centrum. Wie wil kan vanaf Paddenbroek nog een klim maken naar de top van de Kesterheide.

De tramlijn Brussel-Leerbeek

De tramlijn Brussel-Leerbeek (lijn L) werd in 1972 afgeschaft. Er waren een aantal wisselplaatsen, waar een tram tijdelijk stopte om een tegenligger door te laten. De wisselplaatsen waren ook haltes, maar er waren ook enkele haltes tussen sommige wisselplaatsen in. De tram vertrok in Brussel op een tweesporig traject tot aan het Rad in Anderlecht, en werd dan een éénsporig traject. Enkele wisselplaatsen waren Vlezenbeek statie, Gaasbeek Groenenberg, Sint-Martens-Lennik statie, Sint-Martens-Lennik dorp (enkel halte), Sint-Kwintens-Lennik statie, Gooik statie, Kwakenbeek (enkel halte) en eindpunt de stelplaats Leerbeek, ooit een knooppunt van vier tramlijnen. De totale tramrit Leerbeek-Brussel bedroeg 50 minuten.[15]

Toponiemen in Oetingen

Op de hoek van de Vierbergenstraat[16] en de Kesterweg staat een kapel ter ere van Sint-Anna, de moeder van Maria.[17] De verering van deze heilige gaat voort op de Gallische godin Diana.

<De Germaanse betekenis van de naam Oetingen is volgens Gysseling in zijn Toponymisch Woordenboek, gewoon de lieden van Oto. De oudste attesten zijn Otinga (1196), en Otenghem (1209). Gebruikt men een Gallische basis dan ziet men drie woorddelen: ‘ode’=doorgang, ‘ing’=klein en ‘hem’=huis’, ofwel het kleine huis aan de doorgang.>

Het Belgische trekpaard

Het centrum van het Belgische trekpaard ligt in Vollezele, maar ook in Gooik werden er in 1923 al volop paarden gekweekt. De veulens die geboren werden, werden geregistreerd in een zogenaamd ‘studbook’. Deze registratie stond onder het toezicht van de Koninklijke Maatschappij van het Belgisch trekpaard. In 1923 werden er meer dan 10.000 veulens ingeschreven waarbij de ouders van het veulen (hengst en merrie) genoteerd werden, ook bij welke fokker het veulen geboren was.[18]

Zo lezen we o.a. te Oetingen in 1923 Isidore De Dobbeleer[19] als fokker en in Gooik Emile Dedobbeleer. Bij het veulen dat bij deze laatste fokker werd geboren staat nog vermeld: in 1914, bij weduwe De Dobbeleer uit Gooik.

De drie kerkklokken van Gooik

In 1888 werden er drie nieuwe kerkklokken geplaatst in de kerktoren van Gooik. Als meter fungeerden drie dochters van de toen al overleden Charles Joseph Wouters (+1881), oud-

[14] I. Depraetere, Het Nieuwsblad, 20.7.2024.
[15] E. Kuyper, De afschaffing van buurttram L, Brussel-Leerbeek, Gooik, 2022/2, P. 48.
[16] De Kesterweg is een voortzetting van de Heerbaan die iets ten noorden van het centrum van Oetingen is gelegen, en verder loopt naar het oosten richting Kester. De Vierbergenstraat is een zijstraat van de Kesterweg, halverwege Oetingen en Kester. ‘heir’=militair en slaat dus op meer belangrijke weg. Het woorddeel ‘berh’ duidt hier op een berg, een steiler reliëf in het landschap, ook een omwalling. (D. Timmermans, Gallisch Brabant). De kapel ligt in een bronnengebied, ondermeer van de Zuunbeek, in de buurt van de Kesterheuvel.
[17] Gooik, 2022/3, P. 54.
[18] J. Leheuwe, Gooik, 2024/2, P. 20.
[19] Is wellicht Isidore De Dobbeleer (°1867, Oetingen, tak 60 van De Dobbel-Beker).

burgemeester. Deze persoon was tot ridder in de adelstand verheven in 1848. Twee dochters, Clémence Maria (+1906) en Francisca (+1906), bleven ongehuwd. De derde dochter was Mathilde (+1898), weduwe van ridder Werner de Wouters de Bouchout. De twee ongehuwde zussen bewoonden sinds de dood van hun vader het kasteel Saffelberg. Hun zus Mathilde woonde in Leuven maar haar dochter Marie-Henriette de Wouters de Bouchout (Xbaron Philippe van Oldeneel tot Oldenzeel) zou het kasteeldomein ervan van haar tantes. Het is opmerkelijk dat geen van de drie klokken tijdens de Duitse bezetting in 1943 is opgeëist.[20]

De gemeenteschool van Oetingen

Op de gemeenteschool was meester Gaston Dedobbeleer (°21.1.1925) hoofdonderwijzer in de derde graad van 1960 tot 1977. Vooraf had hij nog acht jaar gewerkt in Neerpede. Na de fusie werd hij schoolhoofd zonder klas van de gefusioneerde scholen van Gooik en Oetingen. In 1983 ging hij met pensioen. Een foto van de meester met zijn klas (1965-66) vindt men op p. 55.[21]

In die periode werd er aan een grote groep jongeren les gegeven per graad (bv. vijfde en zesde leerjaar samen). Gaston De Dobbeleer was gehuwd met Paula Van Hassel en was familie van het beenhouwersgeslacht Dedobbeleer met o.a. Adeline en Alfons (Fontjen) Dedobbeleer. Adeline baatte het café van Toeppes uit, en was gehuwd met Petrus Christiaens. Hun dochters waren Madeleine (X René Barbé, griffier) en Irene (X Miel Thollebeke).[22]

Het vrije katholieke meisjesonderwijs van Oetingen (?) fusioneerde in 1997 met de gemeentelijke jongensscholen. In Gooik en Kester kwam er één vrije dorpsschool , in Leerbeek en Strijland één gemeenteschool. Ook in Oetingen kwam er een gemeenteschool, met dus gemengd onderwijs en afzonderlijke leerjaren. De fusiegemeente Gooik had geopteerd voor één school per deelgemeente.

Aan mijn Pajottenland

Pol de Mont (°Wambeek 1857) schreef in 1924 het gedicht Aan mijn Pajottenland. Het telde 25 strofen en de auteur heeft het ook over de grenzen van het Pajottenland:

‘Uw groene heuvels en nog groener dalen

Omringen Brussel met smaragden krans

Van Vlaanderens Dender tot de boord der Zenne

Golft gij en deint in lijnen, hoog en diep,…’

de Mont kwam tijdens de Eerste Wereldoorlog in contact met het Duitsgezinde activisme. Nog in 1924 schreef hij gelijktijdig het strijdvaardig gedicht De Pajotten, dat hij opdroeg aan Staf De Clercq die in Kester woonde. Dat jaar werd er ook op de Kesterheide een Vlaamsnationale landdag gehouden.[23]

Bierbrouwerijen

In het Pajottenland staan nog verschillende oude mouterijen, herkenbaar aan hun karakteristieke lage schoorsteen met een ijzeren dak er op. In drie mouterijen werd veelal gerst gemouten. Het graan werd bevochtigd waaroor het licht ging kiemen en vervolgens werd het geroosterd. Licht

[20] T. Juwet, Gooik, 2024/2, P. 28.
[21] M. Van Liedekerke, Gooik, 2024/2, p. 50).
[22] Gaston De Dobbeleer (in twee woorden, °1925) behoort tot tak 66 van De Dobbel-Beker.
[23] J.P. De Loecker, Gooik, 2024/2, P. 64.

geroosterd voor blonde bieren, heel hard voor bv. 'nen stout'. Door gerst te laten kiemen komen er enzymen vrij die tijdens het brouwen de zetmeel uit graan helpen omzetten in suikers, die op hun beurt worden omgezet in alcohol.

Er waren ook tal van boerderijen met een eigen hopdrogerij, een primitief bijgebouw met een halfopen vuur onder het roosterwerk van houten latten. De vervlochtenheid van landbouw en brouwerij was groot. Men sprak bv. over de oude en de nieuwe Cam in Gooik, van de hoeve 'hof ter Kamme' in Pepingen. Het woord kam/cam zou volgens het Middelnederlands Woordenboek wijzen op het ijzer, 'dat op een kam gelijkt' en waaraan de brouwketel werd gehangen.[24]

Door de rijke landbouwgrond in het Pajottenland werd er veel tarwe geteeld. Dit werd ook gebruikt voor het maken van de typische geuzebieren. Men werkte hier met 60% tarwe en 40% gerst. Tarwe wordt niet gebruikt in andere bieren. Het leidt tot een omslachtig en duur proces. Zo moeten de tarwekorrels vooraf geplet worden, ze zijn anders te hard om te koken. Het wort dat men bekomt na het koken is nog erg rijk aan zetmeel wat verder nodig is voor het trage proces van spontane gisting.[25]

Weetjes uit Herne[26]

Tot einde 19de eeuw werden de blekerijmeersen gebruikt voor blekerijactiviteiten (P. 54).

In 1878 werd te Kokiane een gemeenteschool gebouwd.

In 1847 werd de rijksbaan (Steenweg Edingen-Ninove) aangelegd. Tot dan was de Grote straat de verbindingsweg tussen Edingen en Ninove. De benaming Kassei van Edingen was ook in gebruik.

In 1849 werd de steenweg op Asse aangelegd (=Couchie, Chaussée de Brunehaut, Romeinse baan).

Rond 1850 werd het kasteeltje gesloopt op de Grote Meerkouter. Het was een huis van de familie Overdats die hier vroeger een leen hadden. Een hoevetje dat ervan afhing werd ook het Boterkasteeltje genoemd (bewoond door een zekere Van Boterdaele) (P. 106).

De katholieke lagere jongensschool in de Lindestraat –opgericht in 1880- kreeg in 1920 de naam Sint-Jozefschool (nieuw gebouw in de Statiestraat). In het oude gebouw zou tot 1948 de katholieke naaischool gevestigd worden (=provinciale knip- en naaischool (1927-1948)).

Sedert 1926 werd het gebouw bij het Hof van de Heilige Geest –kruispunt Grote straat en Groenstraat- bewoond door de zusters dominicanessen. De gebouwen werden gebombardeerd in 1940 en heropgebouwd. Van 1905 tot 1924 woonden de uit Angoulême verdreven karmelietessen in het gebouw.

In 1853 ontstond de kantwerkschool die later zou uitgroeien tot de lagere meisjesschool van de zusters H. Hart (P. 138).

De oude pastorij werd gesloopt in 1897 (P. 141). Ze werd vervangen door een nieuw gebouw. In de buurt van de pastorij was er sinds het einde van de 18de eeuw al een schooltje (P. 161).

[24] T. Boelens, Gooik, 2024/2, P. 73. Vandaag is nog geen drie procent van de mout die in Belgisch bier gebruikt wordt, afkomstig van Belgische granen. De auteur is ook bioboer die ondermeer terug lokale tarwevariëteiten is beginnen telen.
[25] Gooik, 2020/2, P. 58.
[26] R. Billiet, Toponymie van Herne, 1955.

Sinds 1867 werd de spoorlijn Geraardsbergen-Haine-St. Pierre actief. Het stationsgebouw te Herne verscheen in 1871 (P. 167).

Oplichter geeft zich uit voor een Arenberg (1816)

In 1816 ontvangt de blinde hertog Louis Engelbert van Arenberg een schrijven uit Rusland. Een tussenpersoon neemt het hierbij op voor een andere persoon die beweert de zoon te zijn van de hertog en blijkbaar weet heeft van een aantal familiedetails. De hertog wordt verzocht om documenten te bezorgen die konden aantonen dat de vraagsteller wel degelijk van adel was.[27]

Hertog Louis Engelbert van Arenberg was de zesde hertog van Arenberg die nog verschillende andere adellijke titels droeg. Een jachtongeval in het park van Edingen had geleid tot zijn blindheid. Hij was gehuwd met Louise Pauline de Brancas-Villars (+1812) en had vier zonen: Prosper Louis (+1861), Paul Philémon (+1844), Pierre (+1877) en Philippe (+1815 na val van zijn paard).

Prosper Louis werd kolonel benoemd in 1806 in het leger van Napoleon en vertrok later aan het hoofd van een regiment Jagers te Paard naar verschillende plaatsen in Europa. Ook zijn broer Pierre diende in het Franse leger en nam o.a. deel aan de Russische veldtocht.

Het is mogelijk dat de oplichter die de brief schreef aan de blinde hertog, als soldaat de beide zonen Prosper en Pierre kan gekend hebben of minstens familiale inlichtingen zou vernomen hebben.

Ook de naam van prins Joseph van Schwarzenberg (+1833), weduwnaar van Pauline, de oudste dochter van de blinde hertog, werd genoemd door de Russische oplichter. Pauline was in 1810 tragisch om het leven gekomen in de brand van de Oostenrijkse ambassade in Parijs. Haar man was op dat moment ambassadeur.

De bijdrage heeft ook afbeeldingen van de blinde hertog en van zijn zoon Prosper Louis van Arenberg.[28]

Fietszoektocht in het Land van Gaasbeek

Naar aanleiding van de 100ste verjaardag van het kasteel van Gaasbeek wordt in september 2024 een fietszoektocht (45 km) georganiseerd. Het kasteel opende in 1924 voor het eerst zijn deuren dankzij de schenking van de laatste markiezin van het kasteel, Marie Peyrat. De tocht gaat doorheen het pittoreske landschap van Lennik en Sint-Pieters-Leeuw. In de zestiende eeuw was het kasteel Coloma de zetel van de heerlijkheid Leeuw, die viel onder het Land van Gaasbeek.[29]

Varia 2[30]

-De laatste tram Leerbeek-Brussel reed in 1972. Verbindingen met Edingen, Halle, Ninove waren toen al enkele jaren afgeschaft (P. 15).

-Brochure winterwandeling met foto van de kerk (vergroting in 1820) en foto kasteel van Saffelberg in Oplombeek. Tussen 1907 en 1912 lieten baron Philippe van Oldeneel tot Oldenzeel en barones Marie-Henriette de Wouters de Bouchout het oude landhuis en de hoeve afbreken en bouwen even verderop een nieuw kasteel.

---

[27] G. Lernout, Oplichter geeft zich uit voor een Arenberg (1816), Vlaamse Stam, 2021, P. 179.
[28] Zie map Dobbel-Beker/Pajottenland.
[29] Het Nieuwsblad 1.7.2024. De route is downloadbaar via routeyou, gpx en komoot. De gratis boekjes zijn verkrijgbaar op drie locaties.
[30] Gooik, 2021/4, tenzij anders vermeld.

-Kalender met foto's marktplaats Gooik, tramstatie Leerbeek, kerk Kester, klooster Oetingen, tramstatie Oetingen, kapel van de Woestijn.

-De tramlijn Brussel-Leerbeek liep via Lennik en Gooik. De lijn vanuit Leerbeek via Halle naar Brussel is na 1959 afgeschaft (P. 82).

-In België stierven in 1918 300.000 mensen aan de Spaanse griep, die met Amerikaanse soldaten was meegekomen naar Europa. De verschillende coronagolven in 2020-2021 hebben bij ons aan ongeveer 30.000 mensen het leven gekost. In de bijdrage wordt een affiche getoond van het Brugse stadsbestuur met maatregelen tegen de Spaanse griep.[31]

-In Oetingen was er gemeentelijk onderwijs voor jongens en vrij onderwijs voor meisjes. De zusters Jezus Maria Jozef verlaten Oetingen in 1987.[32]

-Het kasteel van Heetvelde, ook het Waterkasteelke genoemd (Heerbaan 83), lag strategisch gelegen op de grens van het hertogdom Brabant en de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen. De waterburcht werd herbouwd in de 17de eeuw.[33]

Fanfares

Tussen 1860 en 1900 kennen fanfares een spectaculaire groei. Het is een typische Belgische-Nederlandse orkestvorm. In 1880 telde Vlaams-Brabant 244 fanfares. Na de Eerste Wereldoorlog was er terug een heropleving. Na de Tweede Wereldoorlog daalde hun aantal verder.[34]

Breughel

Het Pajottenland is altijd op zoek geweest naar een eigen identiteit. Pas in 1929 werd het aangeprezen als het 'land van Breughel' en twee jaar nadien vond dit idee verder ingang door een kunsthistorische identificatie van het kerkje afgebeeld op de Parabel der Blinden als zijnde de Sint-Annakerk in Sint-Anna-Pede.[35]

Het is geweten dat Pieter Breughel de Oude (+1569) op het einde van zijn leven in Brussel woonde en regelmatig naar het omgevende platteland trok om er inspiratie op te doen. Er zouden nog werken van Breughel gelinkt worden aan het Pajottenland. In de jaren 1960 kwam er op de BRT een uitzending over het Pajottenland en de link met Breughel. Men portretteerde de streekbewoners als feestvierders en harde werkers.

In 1969 werd er een Breugheljaar georganiseerd. In Dilbeek kwam een tentoonstelling met kopiën van werken van Breughel. Het kerkje in Sint-Anna-Pede kon eindelijk gerestaureerd worden. Sinds de jaren 2000 ontstaat er in kunsthistorische kringen enige consensus dat Breughel elementen uit het Pajottenland verwerkte in zijn schilderijen, ook al ontbreken historische bronnen. Het thema werd verder toeristisch uitgebaat o.a. in streekborden langs de autosnelweg.

De boerenbruiloft op het gelijknamige schilderij uit 1567 kan in verband gebracht worden met de vroegere herberg De Kroon in Dilbeek. De auteur geeft hiervoor een aantal argumenten, zoals de overlevering over generaties heen.[36]

---

[31] Gooik, 2020/2, P. 12.
[32] Gooik, 2020/2, P. 22, 14.
[33] www.beschermingen.onroerenderfgoed.be
[34] Eigen Schoon en de Brabander, 2020/1, P. 107.
[35] Eigen Schoon en de Brabander, 2020/2, P. 183.
[36] Eigen Schoon en de Brabander, 2021, P. 441.

Bierbrouwen

Bij brouwen wordt het graan eerst gemout en dan gemengd met heet water. Men filtert het bruine en zoete vocht (=wort) en laat dit koken. In de 14de eeuw voegde men hier al hop aan toe voor de bittere smaak en een verlengde houdbaarheid. Na enkele uren koken laat men alles gisten. Soms gebeurde dit spontaan zoals bij de lambiekbieren uit de Zennevallei en het Pajottenland. Variëteiten ontstaan door diverse brouwgranen te gebruiken. In het Ancien Régime lag de bierconsumptie drie tot vijf maal hoger dan nu, ook door de bijdrage aan de dagelijkse hoeveelheid vocht en calorieën.[37]

Vlaamse activisme

Tijdens de eerste Wereldoorlog is er een Vlaams activisme dat pro-Duitse houdingen aanneemt en anti-Belgisch is. Zo schrijft men in 1918 vanuit Asse verschillende brieven naar de propagandadienst in Brussel waarin men de plaatselijke toestand bespreekt, met name wie van de notabelen Vlaamsgezind of franskiljon[38] is. Men ijvert ook voor de aanwezigheid van meer Vlaamsgezinde ambtenaren en vraagt hierbij de tussenkomst van de Raad van Vlaanderen.[39]

Varia 3

-In september 1918 woedt een tweede golf van de Spaanse griep die meer doden maakt dan de oorlog zelf. Zo gebeurde dit ook in het krijgsgevangenenkamp in Wambeek.[40]

-Rond 1900 trouwden de plattelandsbewoners in Vlaams-Brabant vaak zonder huwelijksmis. Het mocht niet teveel kosten. Enkel voor de voltrekking van het sacrament van het huwelijk kwam men naar de kerk.[41]

-Ida De Metsenaere uit Maldegem (°1865) was meid bij pastoor Karel Lodewijk Vanneyghen te Oetingen, onderpastoor te Oetingen (1887-1907).[42]

-In 1972 komen er in de media plannen voor een snelspoor en een autoweg (A8). Deze laatste zou komen te liggen vanaf Anderlecht, via Vlezenbeek, Schepdaal, Lennik, Gooik en verder naar Galmaarden. Hiertegen komt een eerste protestmanifestatie in 1972 op de Kesterheide (motocrossterrein). Later volgen er nog protesten. Uiteindelijk wordt beslist de plannen niet uit te voeren.[43]

Herbergen en fanfares met De Dobbeleer

De fanfare van de Sint-Ursmaruszonen oefende in het café van Cie van Petj van Toeppes op de wijk Gracht te Oetingen. Petj van Toeppes was cafébaas, ook beenhouwer. Petj was eigenlijk Nestor Dedobbeleer (°Oetingen 1.1.1884), zijn vrouw was Lucie Thiels (Cie) (°Kester 27.7.1892).[44]

Zie nog enkele foto's (fanfare) met nog verschillende andere Dedobbeleer's: Alfons Dedobbeleer (°10.9.1890, beenhouwer, gekend als Fonjte[45] van Toeppes en vader van Marieken (+7.2.2020). Hij

[37] Eigen Schoon en de Brabander, 2020, P. 242.
[38] Een Vlaming die voorstander is van de overheersing van het Frans in België (woordenboek Van Daele). Vlaams activisme is het streven om de Vlaamse kwestie op te lossen met behulp van de bezettende macht (woordenboek Van Daele).
[39] Eigen Schoon en de Brabander, 2020, P. 439.
[40] ESDB, 2020, P. 496.
[41] ESDB, 2021, P. 220.
[42] R. Poelaert, Priesters in Oetingen-Centrum vanaf 1865, Gooik, 2022/1, P. 52.
[43] P. Crispeels, Het verzet gtegen het snelspoor en de A8, Gooik, 2022/1.
[44] Gooik, 2020/1, P. 21.
[45] De naam werd zo geschreven! De familie behoort tot tak 66 van De Dobbel-Beker.

droeg de grote trom van de fanfare en was de broer van Nestor. Ook Adolf Dedobbeleer (°10.9.1890(?)), beenhouwer en gekend als Dolf van Toeppes, was een broer van Nestor en een tweelingbroer van Alfons. Nestor zelf bespeelde de bombardon. Hij was de vader van Frans Dedobbeleer (X Gabriëlla (Gaby) Anthoons).

In Oetingen was er ook het café 't hof van Pieter Sjals rechtover het café van Wanneken. Dit was Pieter Charles Dedobbeleer (°1816, tak 60). Zijn dochter was Maria Leonia die huwde te Oetingen op 21.3.1912 met Eduard van Eesbeek (°Nieuwenhove 6.6.1851, gekend als Petje Fiks, een folkloristisch figuur in Oetingen).

De Oetingse kaatsers hadden hun thuishaven in het café van Ernest De Dobbeleer (°8.7.1896, X Helene Celine Delmotte). Ernest was een broer van Emiel (=Miel van Toeppes, °1889, tak 66), X Celine Van Hassel), die waard was van het café van moeder Lambiek.

<De bijnaam Toeppes moet waarschijnlijk te maken hebben de gemeenschappelijk voorvader van Alfons, Adolf, Nestor, Ernest en Emiel, namelijk Joannes Baptist De Dobbeleer (°1783) en gehuwd met Maria Theresia Van Geel.>

Op een foto van het centrum van Gooik staan links twee herbergen: 'Bij Flipken' en 'De Vrede'. Deze laatste herberg noemde ooit ook 'bij Mieleken van Kattelongs' (=Emiel De Dobbeleer (1880-1960), ook bierhandelaar). Kattelongs kwam van de familienaam Cantillon. De Sint-Sebastiaansgilde en de Koninklijke Harmoie De Vrede hadden er lange tijd hun lokaal. De grootouders van Emiel waren Joannes Franciscus De Dobbeleer en Maria Joanna Cantillon.[46]

De burgemeester van Pepingen

Hyacinthe Camberlyn d'Amougies (+Pepingen 1890) wordt benoemd in 1855 tot burgemeester van Pepingen. Hij was gehuwd met Eléonore van der Dussen de Kestergat en samen kregen ze te Pepingen tussen 1873 en 1877 vier kinderen. De familie droeg sinds 1816 de erfelijke titel van ridder en was van Gent afkomstig.[47]

In 1914 bezocht een zekere Bijleveld het kasteel Puttenbergh te Pepingen waar nog tijdens de zomermaanden de weduwe van Hyacinthe Camberlyn d'Amougies verblijft. Doel van zijn bezoek was om een merkwaardige verzameling oud-Nederlandse kunst te fotograferen, aanwezig in het Pepingse kasteel. De kunstverzameling was bijeengebracht door Jean Camberlyn (+1861, ongehuwde oom van Hyacinthe) die in aanzien stond bij de Nederlandse koning. Na zijn dood erfde de familie de schilderijen en kwamen ze in Pepingen terecht. In 1931 overlijdt nog in Pepingen Hyacinthe, de gelijknamige jongste zoon van burgemeester Hyacinthe Camberlyn d'Amougies.[48]

Wandelen tussen Bogaarden en Beert (9 km)

Je vertrekt aan de Sint-Theodarduskerk van Bellingen. Rondom de kerk met romaanse toren vind je een mooie dorpskom. Via de hoeve De Kerkuil kom je dan in de Molenstraat en verder de Terheugenstraat. Het landschap is licht golvend op een hoogte tussen 50 en 80 m. Via de Nerebosstraat bereikt men de Kareelstraat en passeer je het Hof van Loo, ooit een kasteel en achterleen van de Heer Edingen, nu een school.[49]

---

[46] Zie ook www.dobbel-beker.be en Gooik, 2020/1, P. 38.
[47] Geneanet, Hyacinthe Camberlyn d'Amougies, beperkt zoeken: dumont de chassart).
[48] P. François, De Sint-Martinusfanfare van Kester, Gooik, 2022/1, P. 22. Er wordt ook verwezen naar W.J.J.C. Bijleveld, Een merkwaardige verzameling oud-Nederlandse kunst in België.
[49] Brochure Kreo.

Wanneer je aan de kerk van Beert bent, volgt men verder de Dorekensstraat en ziet men in de verte de kerk van Bellingen. Dit is een dorp zonder dorpskom, dat tijdens de Franse revolutie gegroeid is rond de opgeheven augustijnerabdij. De dorpskerk is de vroegere abdijkerk, ook de abdijhoeve bleef bewaard. Men bereikt dan terug de Nerebosstraat die je naar het kasteel Den Dael brengt, ooit ook een achterleen van de heer van Edingen. Het kasteel dateert uit de 18de eeuw. Je bent hier in de buurt van de grens met Saintes –of Sint-Renilde in het Nederlands-. Uiteindelijk passeer je nog Hof te Reigersdale om aan de kerk van Bogaarden uit te komen.

Het parkdomein van Gaasbeek

Het parkdomein (42 ha) te Gaasbeek is gelegen tussen de Postweg en de Kasteelstraat. Het kasteel kwam in 1795 in handen van de Italiaanse familie Arconati Visconti door erfenis. De laatste afstammeling van deze familie huwde in 1873 met Marie Peyrat, die maar een paar maanden per jaar op het kasteel verbleef. Ze schonk het in 1921 aan 'het Belgische volk'. In 1991 werd het overgedragen aan de Vlaamse Gemeenschap. In het park vindt men tal van eeuwenoude bomen en tal van dreven. Het park zelf is vrij toegankelijk.[50]

Dorpswandeling in Herne

De oude dorpskern was gelegen aan de driehoekige Hernedries, gevormd door Statiestraat, Molendries en Rendries. Het huidige dorpscentrum rond de kerk ontstond als een verbreding bij de aanleg van de steenweg Edingen-Ninove (1847).

In 1783 schaft Jozef II de plaatselijke kartuizerabdij af. Enkel de monumentale schuur, de inkompoort, de gastenkamer blijven nog over. In de buurt had op 27 oktober 1798 een slag plaats tussen opstandige boeren en de Franse bezetter.

De Mark doorsnijdt de Hernedries. De Hernemolen is één van de vier watermolens op de Mark. De huidige Sint-Petrus en Pauluskerk dateert van 1928.

Wat er gebeurde in Herne (R. Billiet)

R. Billiet (°herne 1910, +1980) is een taalkundige (dr. Germaanse talen) die o.a. gewerkt heeft aan de Toponymie van Herne (1955) en van Edingen (niet gepubliceerd). Hij schrijft in HOLVEO in verschillende afleveringen over zijn geboortedorp.[51]

Hij verwijst ook naar het fotoboek van L. De Rijcke, De geschiedenis van Herne in beeld, 1976, en naar het werk over Tollembeek van M. Peremans.

Er worden enkele genealogische gegevens vermeld over Hernse families en over de hoeves waar ze woonden: Hof ten Broeck, hof ten Ezelenburg, hof ten Brugge,…

In 1798 sneuvelt schepen Jan-Baptist van Eeckhoudt (°Herne 1744) bij de slag op de Pletterik, nabij het kartuizerklooster. Hij was hoofd van de gewapende opstand tegen de Franse troepen.

In 1819 wordt een zekere Martinus Jacobs (°Herne) onthoofd te Brussel, hij had zijn echtgenote Catharina Mulders vermoord.

In 1829 arriveert koning Willem I in Edingen. De straten zijn er versierd en hij wordt ontvangen op het kasteel van Arenberg.

---

[50] De parkdomeinen van Gaasbeek en Groenenberg, brochure ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.
[51] P. Billiet, Herne, mijn dorp, een kroniek over mensen en dingen van de 16de eeuw tot 1976, HOLVEO, 1980, P. 1, 86, 1981, P. 44.

Voor de gemeentewet van 1842 was er een onderwijzersfamilie Crockaert actief in Herne (Guillelmus tot ca 1824, en zijn zoon Joannes (Wantje) tot 1843). Ze gaven les in hun eigen huis vlakbij de pastorij. Athanasius Wielant (°1821) wordt in 1847 aangesteld als gemeenteonderwijzer. Er komt een nieuw schoolgebouw in 1877 (Waardestraat). In 1885 komt er ook een nieuwe vrije school in de Lindestraat (zusters HH Hart uit Ninove) en vanaf de jaren 1850 bevond zich een kantschool, later een lagere school, in de Kapellestraat. In 1917 richten ze ook de vrije jongensschool Sint-Jozef op.

Het gehucht Kokejane krijgt in 1877 een gemeenteschool, in 1902 wordt er ook een parochie gesticht (met een nieuwe kerk in 1966).

Rond 1850 ontstaat er in de Grote straat een pannenfabriek die tot ca 1900 actief zal blijven. De grondstof voor de pannen werd lokaal uitgegraven.

Tussen 1795 en 1822 was Herne hoofdplaats van het kanton Herne met een eigen vredegerecht. Galmaarden, Heikruis, Herfelingen, Oetingen, Tollembeek en Vollezele maakten hier deel van uit.

In 1916 komt er een elektrische centrale in de lokale brouwerij Clerebout die een deel van de dorpskom met elektriciteit voorziet.

De zusters van HH. Hart (=franciscanessen) leiden het Sint-Felix-bejaardenhuis, vanaf 1959 worden dit Zwartzusters-augustinessen.

Er komt in 1961 een rijksmiddelbare school die fusioneert met de gemeentelijke lagere school. En in 1976 fusioneert het vrij onderwijs van Herne, Vollezele en Sint-Pieters-Kapelle.

De dochters van barones Maria Peers de Nieuwburgh

De bewoners van het kasteel te Oetingen waren Marie Delvaux (+1937) die gehuwd was met Gaston Kervijn, een rechtsgeleerde. Ook haar zuster Leonie woonde er, zij was gehuwd met graaf Sixte Ruffo de Bonnevalle de la Fare des Comtes de Sinopoli de Calabre (+1916). Deze graaf was de schenker vn enkele dure blaasinstrumenten voor de fanfare. Beide zussen Delvaux waren dochters van barones Maria Peers de Nieuwburgh (+Oetingen 1923, gehuwd met Léon Delvaux).[52]

Het kasteel (Kerkstraat 38) dateert van rond 1865 en werd gebouwd door de barones. Het kasteeldomein is nu grotendeels verkaveld (sinds 2009).[53]

Paardenprocessie te Kester

Jaarlijks gaat in Kester de H. Drievuldigheidsprocessie uit die ook Paardenprocessie genoemd wordt. Men draagt daarbij het beeld van de H. Drievuldigheid mee in de optocht die vertrekt aan de Sint-Martinuskerk van Kester. De tocht loopt verder via Herfelingen en Oetingen om dan terug in Kester aan te komen. Dit zijn trouwens de drie dorpen die vroeger behoorden aan het Kestergewoud. De processie wordt begeleid door ruiters te paard. Het trekpaard was in de streek altijd al een onmisbaar bezit in de landbouw en de dorpelingen hoopten hierdoor een goddelijke zegen te krijgen voor hun dieren. In 1871 werd door de pastoor van Kester het Genootschap van de H. Drievuldigheid (=Gilde van het Paardenvolk) opgericht. De leden hiervan vergezelden jaarlijks de optocht.[54]

De gemeenteschool van Gooik

[52] Gooik, 2020/2, P. 27.
[53] www.beschermingen.onroerenderfgoed.be
[54] Gooik, 2020/4, P. 14. De tocht passeert de Sint-Pieterskerk (Herfelingen) en de Sint-Ursmaruskerk (Oetingen).

Rond 1906 bestond er in België nog geen Nederlandstalige normaalschool voor de opleiding van onderwijzers. De gemeente-onderwijzer van Gooik volgde toen zijn opleiding in de buurt van Namen en leerde er dus in het Frans hoe ze in het Nederlands les moesten geven. In de gemeenteschool te Gooik waren er toen vier graden voor jongens. De vierde graad diende om aan de toen ingevoerde leerplicht te voldoen. In een graadklas zat een grote groep leerlingen die afwisselend les kregen.[55]

Nog over de tram

Na de wet op de Nationale Maatschappij van Buurtspoorwegen werd er o.a. de tramlijn Brussel-Sint-Kwintens-Lennik (1888) geopend, nadien volgde deze tussen Sint-Kwintens-Lennik en Edingen. Begin jaren 1930 werd de lijn geëlektrificeerd. Er kwam ook nog een tramlijn tussen Halle en Ninove die ook Leerbeek aandeed, waardoor het dorp in verbinding stond met vier steden. Het tramstation van Leerbeek –met woning voor de stationschef- kwam er in 1906. De vakken naar Edingen en Ninove werden afgeschaft in 1959. Alle tramverkeer verdween uit Leerbeek in 1972.[56]

De Boerenkrijg

In mei 1798 organiseren de inwoners van Sint-Kwintens-Lennik een petitie om enkele gearresteerde jonge mannen vrij te laten. De 57 ondertekenaars verklaren dat zij de 'genomineerde persoonen van in hunne jonckheyt kennen en weten verkeern op kermissen, in herbergen als op andere plaetsen'. Blijkbaar hebben de mannen de sleutel van de kerk gaan halen bij de echtgenote van de vroegere koster. Nadien wilden ze de sleutel niet teruggeven en bij het arresteren en redetwisten vielen er zelfs vuistslagen. Alles was eigenlijk 'onnooselijck' bedoeld, aldus de petitie.[57]

In oktober van dat jaar ontstaat een spontane boerenopstand tegen de Fransen, die uiteindelijk in december zal eindigen met de slag bij Hasselt (5 december).

Kaart indeling in departementen (P. 210), en indeling van Dijledepartement in kantons (P. 213).

De commissaris van het kanton Sint-Martens-Lennik[58], Raeymaeckers, was een vrij brutale man. Ook in het kanton Halle was er een commissaris, Guillaume De Block, die inging tegen alles wat met geloof te maken had. Hij was een gewezen monnik van Grimbergen en bevriend met Jean Nicolas Rouppe, ook een ex-priester en vanaf 1799 commissaris van het Dijledepartement.

In Herne was notaris en landmeter Egide de Coster de commissaris. In december 1795 had zijn gezin hun intrek genomen in het kartuizerklooster. Hij had het zelf opnieuw ingericht met aangeslagen meubelen en richtte de kapel in als tempel der Wet. Men organiseerde er de zittingen van de municipaliteit en ook republikeinse feestelijkheden. Ook de Coster was meedogenloos in zijn optreden. In 1798 zette hij al de verkozen functionarissen van het kanton Herne opzij, die volgens hem de uitvoering van de Franse weten blokkeerden. Er kwam een commission administrative in de plaats bestaande uit vijf citoyens.

In de loop van 24 oktober 1798 verzamelden een groep Boerenkrijgers te Sint-Kwintens-Lennik en lieten er de stormklok luiden en hakten de vrijheidsboom om. De kantoncommissaris was de avond

[55] Gooik, 2020/4, P. 33
[56] Gooik, 2020/4, P. 67.
[57] G. Lernout, Arrestaties in Sint-Kwintens-Lennik en de Boerenkrijg in de kantons Lennik, Halle en Herne in 1798, Vlaamse Stam, 2024/2, P. 210. De auteur maakte gebruik van verschillende bijdragen over de Boerenkrijg in het tijdschrift HOLVEO en in Eigen Schoon en de Brabander. Hij raadpleegde ook het nieuwe standaardwetk over de Boerenkrijg: F. Van Gehuchten, Liever de kogel of de guillotine. De Boerenkrijg in de Nederlanden, 2019.
[58] Dit was een vrij groot kanton, dat grensde aan de kantons Asse, Anderlecht, Ukkel, Halle en Herne.

voordien al gevlucht. Een poging om de gemeentlijke archieven te vernietigen mislukte. De opstandelingen trokken ook naar Gaasbeek en later naar Elingen waar ze ook de klokken deden luiden.

Ondertussen waren er ook al schermutselingen in het kanton Herne ontstaan. Toch werd besloten om diezelfde dag naar Oetingen te gaan om daar de conscriptie af te kondigen. Het gezelschap werd er aangevallen en keerde terug. De commissaris van het kanton Herne besloot eveneens om zich in veiligheid te brengen en vertrok naar Edingen.

Er werd in Herne een 'oorlogsraad' opgericht met 15 leden. Hieronder waren enkele vroegere burgemeesters, schepenen en een griffier, ook een pachter, een geneesheer en een vrederechter. Jan-Baptist Van Eeckhoudt, ex-schepen van Herne, werd als bevelhebber aangesteld. Men besloot contact te zoek met andere oproerige bewegingen en ondertussen werd de gemeentekas aangeslagen en werden de vrouw en de kinderen van de Coster als gijzelaar meegenomen.

De volgende dag, 25 oktober, werden alle klokken in het kanton Sint-Martens-Lennik geluid. Overal vervoegden opstandelingen de Brigands. In Gooik werd de stormklok geluid en werd aan de lokale municipale agent, J. Van Campenhout, gevraagd om zelf de vrijheidsboom om te zagen. Deze weigerde en zag de kans om te ontsnappen. 's Avonds werd de pastoor van Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, een beëdigd priester, bedreigd en ook hij vluchtte. Ook in het kanton Herne luidden de klokken en de woning van de commissaris werd geplunderd. Nadat de opstandelingen ook richting Edingen trokken, verliet commissaris de Coster de stad en zocht een onderkomen in Brussel.

In de nacht van 25 op 26 oktober vertrok een kolonne van 400 Franse soldaten te voet uit Brussel richting Edingen. Commissaris de Coster vergezelde hen. Aanvankelijk werd er bij aankomst 's morgens weinig weerstand geboden, maar in de namiddag voerden de Boerenkrijgers een tegenaanval uit. Na een aanval door de Franse cavalerie dienden ze zich terug te trekken uit Edingen. In een rapport van de Franse legerleiding werd gewag gemaakt van 150 gesneuvelde Boerenkrijgers.

Diezelfde dag waren er ook Brigands naar Halle getrokken waar het stadhuis werd belaagd. Verschillende huizen werden er geplunderd. Ook hier moeten er verschillende Boerenkrijgers gesneuveld zijn door geweerschoten van de teruggekeerde Fransen uit Edingen. De inwoners van Halle hielden zich net zoals in Edingen nogal afzijdig. Ze waren niet opgezet met de acties van de Brigands.

Om de nog overblijvende broeihaard in Herne zelf uit te schakelen vertrok een Franse legermacht in de nacht van 26 op 27 oktober vanuit Halle naar Herne. Een 300-tal Brigands had zich verstopt in de bossen rond het kartuizerklooster. De sterke Franse overmacht deed de opstandelingen het onderspit delven. Jan Baptist Van Eeckhoudt sneuvelde die dag. De dagen nadien werden nog Brigands opgepakt in Heikruis, Vollezele en Tollembeek.

Om een heropflakkeren van de opstand te vermijden werden in verschillende dorpen burgers aangesteld die persoonlijk verantwoordelijk zouden worden gesteld voor alle mogelijke oproer.

Het aantal gesneuvelde Boerenkrijgers moet in werkelijkheid veel lager zijn geweest. Zo werden in de akten van de Burgerlijke Stand van Halle en Herfelingen geen enkele vermelding gemaakt van overleden personen eind oktober en begin november. In Herne werden wel vijf overlijdens genoteerd waaronder dat van Jan-Baptist van Eeckhoudt. Slechts bij één van hen werd vermeld dat hij gestorven was op 'le champ de bataille'. De getuigen die de aangifte deden woonden beiden in de buurt van het kartuizerklooster.

Vermoedelijk werden niet alle overlijdens aangegeven en bleven vele gesneuvelden anoniem.[59]

Om de 175ste verjaardag van de slag bij het kartuizerklooster te gedenken werd op 28 oktober 1973 op initiatief van het Davidsfonds en de Culturele Kring van Herne, op de buitenmuur van het klooster een arduinen gedenksteen onthuld.

Marc Van Stappen, september 2024, www.stap-brug.be

[59] Zo werd er ook na de executie te Leuven van drukker Karel Jozef De Belva begin 1797 door de politie, geen melding gemaakt van zijn overlijden in de archieven, Vlaamse Stam, 2024/2, P. 185.